

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

ΣΧΟΛΗ ΝΟΜΙΚΩΝ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΗΣ

ΤΟ ΠΡΟΕΔΡΕΙΟ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ

Εργασία στο μάθημα του Συνταγματικού Δικαίου

Διδάσκων: Α. Δημητρόπουλος

Φοιτήτρια: Ε. Ταλιαντζή

Αριθμός Μητρώου: 1340200900549

Εξάμηνο Α'

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2010

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Εισαγωγή.....σελ.3

ΜΕΡΟΣ 1^ο

Η διεύθυνση των νομοθετικών σωμάτων στην ελληνική και διεθνή κοινοβουλευτική εμπειρία

1) Η εξέλιξη της Προεδρίας της Βουλής στην ελληνική συνταγματική εμπειρία

α) Τα Συντάγματα της επαναστατικής περιόδου..... 4

β) Τα Συντάγματα του Ελληνικού Κράτους..... 5

2) Η διεθνής εμπειρία

α) Οι πολλαπλές λειτουργίες του Προεδρείου της Βουλής..... 6

β) Συλλογικό ή μονοπρόσωπο όργανο..... 8

γ) Υπερκομματικό ή Κομματικό Προεδρείο..... 9

ΜΕΡΟΣ 2^ο

Το Προεδρείο της Βουλής στη σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα

1) Το ισχύον σύστημα

α) Οι πηγές

i) Το Σύνταγμα..... 12

ii) Ο Κανονισμός της Βουλής..... 13

β) Οι ρυθμίσεις

i) Σύνθεση..... 14

ii) Η εκλογή του Προεδρείου..... 15

iii) Αρμοδιότητες..... 18

iv) Διάσκεψη των Προέδρων..... 20

2) Ο ρόλος του Προεδρείου της Βουλής στην αναβάθμιση της νομοθετικής λειτουργίας

α) Η κρίση του κοινοβουλευτισμού..... 21

β) Η συνεισφορά του Προεδρείου της Βουλής στην αναβάθμιση της νομοθετικής λειτουργίας..... 22

Συμπεράσματα..... 24

<i>Περίληψη- Summary</i>	25
<i>Λήμματα-Entries</i>	26
<i>Βιβλιογραφία</i>	27

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο σύγχρονο δημοκρατικό πολίτευμα η σημασία της Βουλής είναι αναμφισβήτητη. Το Σύνταγμα της χώρας μας ορίζει ότι το κοινοβούλιο ασκεί τη νομοθετική εξουσία, εκλέγει τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας και αναδεικνύει την Κυβέρνηση, την οποία και ελέγχει στα πλαίσια της άσκησης του κοινοβουλευτικού ελέγχου. Επιπλέον η Βουλή, καθώς αντιπροσωπεύει ευρύτερες κοινωνικές ομάδες και απόψεις, αποτελεί χώρο δημοσίου διαλόγου και πεδίο αναζήτησης συναινέσεων για τα μείζονα προβλήματα της κοινωνίας και της Πολιτείας. Αρκεί και μόνο η αναφορά των βασικών λειτουργιών της Βουλής για να καταστεί σαφής ο ρόλος της «όχι μόνο για την περιοδική, διαμέσου των γενικών εκλογών, αλλά και για τη διαρκή νομιμοποίηση της κρατικής εξουσίας»¹.

Ο τρόπος πάντως με τον οποίο οι σύγχρονες Βουλές επιτελούν τις λειτουργίες τους εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την εσωτερική οργάνωση τους, τις ισχύουσες διαδικασίες και από τον τρόπο με τον οποίο αυτές εφαρμόζονται. Πρωταρχική δε ρύθμιση για την εσωτερική οργάνωση της Βουλής συνιστά η ανάδειξη του οργάνου που ασκεί τη Διεύθυνση των εργασιών του Κοινοβουλίου. Το όργανο αυτό είναι στην ελληνική συνταγματική τάξη ο Πρόεδρος της Βουλής, ο οποίος πλαισιώνεται από διάφορους βοηθούς (Αντιπροέδρους, Κοσμήτορες, Γραμματείς). Ο Πρόεδρος της Βουλής, οι Αντιπρόεδροι, οι Κοσμήτορες και οι Γραμματείς συγκροτούν από κοινού το Προεδρείο της Βουλής, ένα όργανο πολυπρόσωπο και διακομματικό, στο οποίο εκπροσωπούνται οι κοινοβουλευτικές ομάδες της εθνικής αντιπροσωπείας.

---

¹ Βλ. Παπαδημητρίου Γ., ο Κανονισμός της Βουλής και ο Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, σελ.11

Στα πλαίσια της παρούσας εργασίας επιχειρείται να αναδειχθεί ο τρόπος συγκρότησης, οργάνωσης και λειτουργίας του Προεδρείου της Βουλής. Σε ένα πρώτο μέρος, προκειμένου να ενταχθούν οι ισχύουσες ρυθμίσεις σε μια ευρύτερη ιστορική και διεθνή προοπτική, εξετάζεται η ιστορική εξέλιξη της διεύθυνσης των νομοθετικών σωμάτων στην ελληνική συνταγματική εμπειρία, καθώς και οι επιλογές που παρέχει η διεθνής εμπειρία για τη μορφή και την εμβέλεια των οργάνων που ασκούν την Προεδρία των σωμάτων αυτών. Στο δεύτερο μέρος, παρουσιάζονται κατ' αρχήν οι διατάξεις του Συντάγματος και του Κανονισμού της Βουλής, οι οποίες αναφέρονται στο Προεδρείο της Βουλής, στη συνέχεια δε εξετάζεται η λειτουργία του Προεδρείου της Βουλής στα πλαίσια της γενικότερης προβληματικής για την κρίση της κοινοβουλευτικής λειτουργίας και την ανάγκη για την αναβάθμιση και τον εκσυγχρονισμό της.

ΜΕΡΟΣ Α'

Η Διεύθυνση των νομοθετικών σωμάτων στην ελληνική και διεθνή εμπειρία

1) Η εξέλιξη της Προεδρίας της Βουλής στην ελληνική συνταγματική εμπειρία

α) Τα Συντάγματα της επαναστατικής περιόδου

Τα επαναστατικά δημοκρατικά Συντάγματα, αν και βραχύβια, ήταν προχωρημένα για την εποχή τους, σε σύγκριση με τα ευρωπαϊκά κράτη, που είχαν μοναρχία ή απολυταρχικά πολιτεύματα². Τα Συντάγματα αυτά περιέχουν προβλέψεις για τη διεύθυνση των νομοθετικών σωμάτων, που αποτελούν προδρόμους των σύγχρονων θεσμών. Έτσι, στο Σύνταγμα της Επιδαύρου (1822), εξουσίες ανάλογες με εκείνες των νομοθετικών σωμάτων, ασκούσε το Βουλευτικό Σώμα. Σε αυτό προΐστατο ο Πρόεδρος επικουρούμενος από τον Αντιπρόεδρο και δύο Γραμματείς. Τα όργανα αυτά εκλέγονταν για ετήσια θητεία από το Βουλευτικό Σώμα. Ο Πρόεδρος αναπληρούμενος από τον Αντιπρόεδρο α) προήδρευε στις καθημερινές συνελεύσεις, β) συγκαλούσε σε

---

² Βλ. Δημητρόπουλος Α., Γενική Συνταγματική Θεωρία, Σύστημα Συνταγματικού Δικαίου, τόμος Α', σελ. 324

έκτακτη συνέλευση το Βουλευτικό Σώμα και γ) ψηφίζει στις συνελεύσεις με ψήφο που υπερίσχυε σε περίπτωση ισοψηφίας.

Στο Σύνταγμα της Άστρους (1823), το οποίο διατήρησε βασικά το πολιτειακό πλαίσιο του προηγούμενου Συντάγματος, ο Πρόεδρος του Βουλευτικού λαμβάνει επιπλέον μέριμνα για την ύπαρξη απαρτίας του σώματος.

Στο Σύνταγμα της Τροιζήνας (1827), το αρτιότερο από τα Συντάγματα της επαναστατικής περιόδου, η νομοθετική εξουσία ασκείται πια από ιδιαίτερο όργανο, τη Βουλή. Η προεδρία της Βουλής διεξάγεται από τον Πρόεδρο, επικουρούμενο από τον Αντιπρόεδρο, δύο Γραμματείς και τους αναγκαίους υπογραμματείς. Ο Πρόεδρος μπορεί να είναι και εξωκοινοβουλευτική προσωπικότητα, ενώ ο θεσμός γενικότερα εμφανίζει μορφή ανάλογη με τη σημερινή.

β) Τα Συντάγματα του ελληνικού κράτους

Το Σύνταγμα του 1844, με το οποίο καταργήθηκε η απόλυτη μοναρχία και καθιερώθηκε η συνταγματική μοναρχία, εισήγαγε το σύστημα των δύο Βουλών (Βουλή και Γερουσία). Ο Πρόεδρος της Βουλής, οι Αντιπρόεδροι και οι Γραμματείς εκλέγονται από τη Βουλή, ο Πρόεδρος της Γερουσίας διορίζεται από το βασιλιά, ενώ ο Αντιπρόεδρος και οι δύο Γραμματείς εκλέγονται από τη Γερουσία. Επειδή, όμως, το Σύνταγμα δεν περιείχε άλλες προβλέψεις εκτός από τη σύνθεση και τον τρόπο επιλογής των διευθυντικών οργάνων και δεν υπήρχε Κανονισμός της Βουλής η άσκηση της Προεδρίας των νομοθετικών οργάνων αποτέλεσε πεδίο εφαρμογής κοινοβουλευτικής πρακτικής.

Το Σύνταγμα του 1864, με το οποίο η Ελλάδα από τη συνταγματική μοναρχία προχώρησε στη βασιλευόμενη δημοκρατία, προέβλεψε για πρώτη φορά ότι «η Βουλή προσδιορίζει δια Κανονισμού πώς θέλει εκπληροί τα καθήκοντά της» (άρθρο 65). Έτσι, στις 6 και 7 Ιουλίου του 1865 ψηφίσθηκε ο πρώτος Κανονισμός της Βουλής, οι ρυθμίσεις του οποίου επαναλήφθηκαν σχεδόν αυτούσιοι στον Κανονισμό του 1911 και στους επόμενους έως τον Κανονισμό της 23-10-1975. Ο Κανονισμός ρύθμιζε τις αρμοδιότητες, τη σύνθεση του Προεδρείου (Ο Πρόεδρος της Βουλής, τρεις Αντιπρόεδροι, ένας Κοσμήτορας και τέσσερις Γραμματείς) και τον τρόπο εκλογής και

αναπλήρωσης του Προέδρου της Βουλής (ΠτΒ), καθώς και τα καθήκοντα του Κοσμήτορα και των δύο Γραμματέων.

Με τον Κανονισμό της 24-10-1911 προστέθηκε η πειθαρχική εξουσία του ΠτΒ και αυξήθηκαν οι αρμοδιότητες του.

Τα Συντάγματα του 1925 και του 1927 επανέφεραν το σύστημα των δύο Βουλών. Με το Σύνταγμα του 1927 ανατέθηκε στον Πρόεδρο της Γερουσίας η αναπλήρωση του ΠτΒ σε περίπτωση θανάτου, παραίτησης ή αδυναμίας του.

2) Η διεθνής εμπειρία

α) Οι πολλαπλές λειτουργίες του Προεδρείου της Βουλής

Στις αρμοδιότητες της προεδρίας ενός Κοινοβουλίου πρωταρχική θέση καταλαμβάνει η διεύθυνση των συζητήσεων με τη μεγαλύτερη δυνατή αμεροληψία. Δεδομένου πως ο Πρόεδρος της Βουλής, ο οποίος κατά κανόνα προέρχεται από το κυβερνών κόμμα κατέχει μία πολύ σημαντική θέση, τίθεται υπό αμφισβήτηση κατά πόσον μπορεί να είναι πολιτικά αμερόληπτος. Έτσι, έχουν εκφραστεί δύο απόψεις σχετικά με το ποια στάση πρέπει να υιοθετεί ο Πρόεδρος του Κοινοβουλίου. Συγκεκριμένα, ο Πρόεδρος του «ηπειρωτικού τύπου» είναι ο εκλεκτός της πλειοψηφίας και μπορεί να χρησιμοποιεί τα προνόμιά του προς όφελος αυτής αλλά και της κυβέρνησης που στηρίζεται από αυτήν. Επιπλέον, του απονέμεται ο ρόλος του διαιτητή αλλά και του κυβερνητικού επιτρόπου κατά τις συγκρούσεις ενός υπουργού ή και του πρωθυπουργού με τη Βουλή. Στη διεθνή κοινοβουλευτική πρακτική βασική διαφοροποίηση από τους Προέδρους των νομοθετικών σωμάτων ηπειρωτικού τύπου παρουσιάζουν οι Πρόεδροι του αγγλοσαξονικού τύπου. Σύμφωνα με τον τύπο αυτό ο Πρόεδρος αποφεύγει να υποτάσσεται στις συνέπειες και τα επακόλουθα της εκλογής του και αποβάλλει τελείως τον κομματικό του χαρακτήρα. Έτσι, ο αγγλοσαξονικός τύπος ενσαρκώνει ένα πρότυπο Προέδρου ανεξάρτητο και απόλυτα αμερόληπτο, που λειτουργεί με ολοκληρωτική ουδετερότητα απέναντι στις διάφορες πολιτικές τάσεις που αντιπροσωπεύονται στη Βουλή

Εξάλλου, σχετικά με τον ρόλο του Προέδρου ενός νομοθετικού σώματος έχουν εκφραστεί δύο απόψεις. Σύμφωνα με την πρώτη θεωρία, ο Πρόεδρος

πρέπει να είναι περισσότερο «τεχνίτης των συζητήσεων» παρά πολιτικός αρχηγός. Αυτός ο ρόλος που αποτελεί και την παραδοσιακή σύλληψη του Προέδρου, είναι ο ρόλος που απορρέει από την πιστή εφαρμογή των κανονισμών. Ωστόσο, παρουσιάζεται και Πρόεδρος με τον αντίθετο ρόλο ο οποίος δηλαδή επεμβαίνει ενεργητικά και εμφανίζεται ως πολιτικός αρχηγός. Σύμφωνα με το δεύτερο ρόλο ο Πρόεδρος-πολιτικός αρχηγός οδηγεί κυριολεκτικά τις συζητήσεις και γενικότερα τις κοινοβουλευτικές εργασίες, εισέρχεται στην ουσία των θεμάτων, θέτει ερωτήσεις, συνοψίζει και απλοποιεί τις διάφορες γνώμες. Είναι σημαντικό πάντως να τονιστεί πως στον προσδιορισμό του ρόλου του Προέδρου της Βουλής, καθώς και στα αισθήματα που μία χώρα τρέφει προς το Κοινοβούλιο καθοριστικό ρόλο παίζει η προσωπικότητα του συγκεκριμένου Προέδρου.

Στην πρακτική ο ρόλος του Προέδρου ενός νομοθετικού σώματος είναι τριπλός. Ειδικότερα, η πρώτη όψη της προεδρικής λειτουργίας είναι διοικητικής φύσεως. Ο Πρόεδρος της Βουλής ασκεί τον ρόλο του «μεσάζοντα» μεταξύ της Βουλής και της Κυβέρνησης. Ο Πρόεδρος επίσης, ελέγχει την άσκηση του δικαιώματος του λόγου δίνοντάς τον και αφαιρώντας τον. Παρέχει δηλαδή το δικαίωμα στους βουλευτές να ανέβουν στο βήμα και να εκφράσουν τις θέσεις τους πράγμα που προσφέρει ουσιαστική αξία στις συζητήσεις. Ασκεί ακόμη, την πειθαρχική εξουσία που κατοχυρώνεται συνήθως από τα Συντάγματα και τους Κανονισμούς των Βουλών. Σύμφωνα με αυτή ο πρόεδρος μπορεί να ζητήσει ή και να επιβάλει στους παρεκτρεπόμενους βουλευτές τις προβλεπόμενες πειθαρχικές κυρώσεις.

Είναι πάντως γεγονός πως τις τελευταίες δεκαετίες συντελέστηκε σε πολλές χώρες μία εξέλιξη του στενού ρόλου των Προέδρων των Κοινοβουλίων με αποτέλεσμα να ασκούν πλέον μία σημαντική πολιτική εξουσία. Αυτό οφείλεται είτε σε εξαιρετικά γεγονότα στην πολιτική ζωή μίας δεδομένης χώρας, είτε, και κατά κύριο ίσως λόγο, στην προσωπικότητα των ανθρώπων που ενσάρκωσαν διαδοχικά τον θεσμό του Προέδρου της Βουλής. Στην εξέλιξη αυτή θετική επίδραση άσκησαν τα συνταγματικά κείμενα αλλά και οι Κανονισμοί των Κοινοβουλίων που συνέλαβαν στην ισχυροποίηση της εξουσίας τους. Σήμερα ο Πρόεδρος της Βουλής σε ορισμένες χώρες ασκεί μία αληθινή «ηθική αξία». Ο σύγχρονος ρόλος του Προέδρου της Βουλής είναι

ένας ρόλος πολύπλοκος, ρόλος πειθούς, ετοιμότητας και ενεργητικής παρουσίας και επιπλέον οφείλει ο ίδιος να προσπαθεί συνέχεια για την καλύτερευση των μεθόδων και μέσων ελέγχου του Κοινοβουλίου, να είναι ο «έμψυχος Κανονισμός της Βουλής»³. Ο Πρόεδρος της Βουλής πρέπει να είναι πρόεδρος όλων των μελών της, ο άνθρωπος της συμφιλίωσης με το υψηλό κύρος, ο εγγυητής της ελευθερίας του κοινοβουλευτικού παιχνιδιού και σε ένα βαθμό ο εγγυητής της ελευθερίας του πολιτικού παιχνιδιού στη χώρα. Αυτή η ισχυροποίηση των εξουσιών του Προέδρου της Βουλής που συνδυάζεται αφενός με το σύγχρονο φαινόμενο της προσωποποίησης της εξουσίας (personnalisation du rounoir) και αφετέρου με την εκλογίκευση-ορθολογικοποίηση του κοινοβουλευτικού συστήματος (parlementarisme rationalise) διευκολύνει έμμεσα και την αύξηση της πολιτικής επιρροής του.

β) Προεδρείο της Βουλής: συλλογικό ή μονοπρόσωπο όργανο

Στη διεύθυνση του νομοθετικού σώματος συνήθως προεδρεύει ο εκλεγμένος από την πλειοψηφία της Βουλής Πρόεδρος, και έτσι για να διασφαλιστεί η αμεροληψία με την οποία θα εξεταστούν όλα τα θέματα από το Προεδρείο της Βουλής τα περισσότερα συστήματα πλαισιώνουν τον Πρόεδρο με ένα συλλογικό όργανο, στο οποίο τις περισσότερες φορές αντιπροσωπεύονται αναλογικά όλες οι πολιτικές ομάδες, σχηματίζοντας έτσι ένα διακομματικό Προεδρείο. Είναι σημαντικό πάντως να τονιστεί πως ως επί το πλείστον το Προεδρείο σαν συλλογικό όργανο στην πράξη περιορίζεται σε συμβουλευτικό και βοηθητικό ρόλο, δεδομένου ότι βοηθά τον Πρόεδρο της Βουλής χωρίς να τον ελέγχει ή να αποφασίζει.

Τελείως διαφορετική θεώρηση της διεύθυνσης του νομοθετικού σώματος έχει το αγγλικό σύστημα, όπου όλες οι εξουσίες σχετικά με τη διεύθυνση της Βουλής των Κοινοτήτων συγκεντρώνονται στον άγγλο «Speaker». Αυτό είναι και το ουσιαστικό κριτήριο που αντιδιαστέλει και διαφοροποιεί το αγγλικό σύστημα από τα συστήματα των περισσότερων χωρών. Το αγγλοσαξονικό σύστημα της μονοπρόσωπης προεδρίας ακολουθούν τα κράτη του Καναδά, της Αυστραλίας, της Ιρλανδίας και της Ινδίας. Κάτω από αυτές τις συνθήκες σε πολλά κράτη ο Πρόεδρος της Βουλής και ενδεχομένως της Γερουσίας έχει

---

³ Βλ. Η. Ζέγγελη. Το εν Ελλάδι κρατούν κοινοβουλευτικόν δίκαιον, 1912, σ.216

έναν κυρίαρχο ρόλο που οφείλεται όχι μόνο στη εμπειρία, στην προσωπικότητα και στο κύρος που διαθέτει, αλλά και στα συνταγματικά κείμενα που πολλές φορές του αναγνωρίζουν ένα σημαντικό συνταγματικό ρόλο.

γ) Υπερκομματικό ή Κομματικό Προεδρείο

Ο θεσμός της Προεδρίας στα σύγχρονα βουλευτικά σώματα καθορίζεται από δύο εκ διαμέτρου αντίθετες θεωρητικές συλλήψεις του θεσμού. Έτσι, συναντάμε σχεδόν αποκλειστικά στην Αγγλία την υπερκομματική Προεδρία (*la presidency depolitisee* ή αλλιώς απολιτική Προεδρία), ενώ η Κομματική Προεδρία (*la presidency politisee* -πολιτικοποιημένη Προεδρία) με κύρια έκφραση της την Προεδρεία της Βουλής των Αντιπροσώπων εμφανίζεται κατά κύριο λόγο στις Η.Π.Α. Στην κοινοβουλευτική πρακτική πάντως, ο θεσμός της Προεδρίας της Βουλής απαντάται στις περισσότερες περιπτώσεις με ενδιάμεσες μορφές οι οποίες απορρέουν από προσπάθειες συγκερασμού των δύο ακραίων θεωρητικών συλλήψεων.

Αρχικά λοιπόν στην υπερκομματική Προεδρία που βρίσκει πεδίο εφαρμογής στην Αγγλία ο Πρόεδρος ο οποίος ενώ είναι την παραμονή της εκλογής του άνθρωπος του κόμματος ξεχνά την επόμενη τις προσωπικές του δοξασίες για να μεταβληθεί σε αμερόληπτο κριτή και να μεταφέρει στην κοινοβουλευτική διαμάχη την εθνική ψυχραιμία, συμβάλλοντας στην προστασία των δικαιωμάτων της μειοψηφίας απέναντι στην πλειοψηφία. Ο τύπος της υπερκομματικής μονοπρόσωπης Προεδρίας (*Speakership*) αυτός είναι ο πιο παλιός αλλά και ο πιο ολοκληρωμένος. Ο *Speaker* από αρχής του θεσμού είναι ο αντιπρόσωπος ολόκληρης της Βουλής απέναντι σε όλες τις άλλες εξουσίες του κράτους και κυρίως απέναντι στο στέμμα. Βρίσκεται πάνω αλλά και έξω από τα κόμματα για να μπορεί να υπερασπίζει με μεγαλύτερο κύρος τα δικαιώματα και τα προνόμια της Βουλής. Το βασικό του χαρακτηριστικό δηλαδή είναι η ουδετερότητα και η αμεροληψία, καθώς ουσιαστικά παύει να είναι πολιτικός για να γίνει αδέκαστος κριτής. Ο «*Speaker*» αν και δεν έχει πολιτικό ρόλο και η επιρροή του στις διάφορες υποθέσεις είναι περιορισμένη εμπνέει εμπιστοσύνη και κύρος σε μεγαλύτερο βαθμό από ότι οι Πρόεδροι των άλλων βουλευόμενων σωμάτων. Με βάση

αυτό γίνεται εύκολα κατανοητό πως η αγγλική Προεδρία της Βουλής των Κοινοτήτων αποτελεί τον ουσιώδη μοχλό του αγγλικού κοινοβουλευτικού συστήματος.

Από τη στιγμή που η εμπιστοσύνη της Βουλής μετατρέπεται κάποιο μέλος της σε «Speaker» αυτός είναι και θεωρείται πολιτικά «νεκρός» για το κόμμα του και ίσως αυτό να αιτιολογεί το γεγονός πως ο ρόλος του απονέμεται κατά παράδοση σε άτομα που έχουν δευτερεύοντα κομματικό ρόλο. Αξίζει να αναφερθεί σχετικά με τις αρμοδιότητες του «Speaker» πως αυτός και όχι η κυβέρνηση είναι αποκλειστικά αρμόδιος να διευθύνει τις κοινοβουλευτικές συζητήσεις, τηρώντας ωστόσο την προκαθορισμένη από τη Βουλή ημερήσια διάταξη. Σχετικά με το δικαίωμα της ψήφου οι «Speakers» πρέπει να το θυσιάζουν και μάλιστα εκούσια στο βωμό της αμεροληψίας που οφείλουν να επιδεικνύουν κατά τη διεύθυνση των εργασιών της Βουλής. Ωστόσο, υπάρχουν περιπτώσεις που ο «Speaker» έχει το καθήκον να ψηφίσει. Αυτό συμβαίνει σε περίπτωση ισοψηφίας στη Βουλή, όπου ο «Speaker» δίνει ψήφο που θα διασφαλίσει απλώς μια πλειοψηφία και ως εκ τούτου δεν έχει βαρύνουσα σημασία. Παρά το γεγονός όμως ότι η ψήφος του Προέδρου σε αυτή την ακραία περίπτωση έχει ως στόχο να διευκολύνει τη Βουλή να αποφασίσει, για να μην υπάρχουν αμφιβολίες σχετικά με την αμερόληπτη στάση του Προέδρου έχει καθιερωθεί το αμφισβητούμενο θέμα που έχει διχάσει να μην λύεται τελεσίδικα και παράλληλα ο «Speaker» να δικαιολογεί στη Βουλή την ψήφο του. Κατά κανόνα πάντως πρέπει να αποσαφηνιστεί πως ο «Speaker» δεν μετέχει ούτε στις συζητήσεις ούτε στις ψηφοφορίες της Βουλής.

Σε αντίθεση με την Βουλή των Κοινοτήτων στην Αγγλία το Κογκρέσο στις Ηνωμένες Πολιτείες έχει λιγότερες ρητές εξουσίες, δεν είναι «κυρίαρχο», και η εκτελεστική εξουσία δεν είναι υπεύθυνη απέναντι του. Γενικά το προεδρικό σύστημα στις Η.Π.Α κάνει ένα αυστηρό χωρισμό μεταξύ της νομοθετικής και της εκτελεστικής εξουσίας. Ο χωρισμός αυτός έχει βαρύνουσα σημασία ιδίως αν λάβει κανείς υπόψη του πως ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας δεν μπορεί να επηρεάσει το Κογκρέσο ούτε να το διαλύσει ούτε να αναβάλλει τη σύγκλησή του.

Η Βουλή των Αντιπροσώπων προεδρεύεται από τον «Speaker», καθ' ομοίωση της αγγλικής Βουλής των Κοινοτήτων παρουσιάζοντας με αρκετές ουσιώδεις όμως διαφορές. Συγκεκριμένα, δεδομένου ότι προεδρεύει στις συζητήσεις, δίνει το λόγο και αποφασίζει (σε πρώτο βαθμό) για όλα τα διαδικαστικά προβλήματα που ανακύπτουν στις συνεδριάσεις, δεν διακρίνεται σε καμία περίπτωση από την αμεροληψία με την οποία ασκεί ο άγγλος Πρόεδρος τα καθήκοντά του. Ο Πρόεδρος της Βουλής των Αντιπροσώπων έχει εκλεχθεί από την πλειοψηφία και παρουσιάζεται ως αντιπρόσωπός της, παραμένοντας ωστόσο, μία προσωπικότητα πρώτου μεγέθους. Είναι λοιπόν φανερό πως ο Αμερικανός Πρόεδρος δεν είναι ο «αδέκαστος δικαστής» των συζητήσεων αλλά αντίθετα ο πολιτικός άνδρας και ο ίδιος ο αρχηγός του κόμματος που πλειοψηφεί. Είναι χαρακτηριστικό πως οφείλει όταν ασκεί τα προεδρικά του καθήκοντα να εξυπηρετεί το κόμμα που τον επέλεξε και του οποίου παραμένει ο αντιπρόσωπος. Κατ' ουσία δηλαδή, οι δύο ιδιότητες του Προέδρου και του ανθρώπου του κόμματος είναι συγχωνευμένες σε μία. Ως εκ τούτου, ο Αμερικανός «Speaker» σε αντίθεση με την πλειοψηφία των προέδρων των νομοθετικών σωμάτων, είναι πολιτικός και εκφράζει μία πολιτική την οποία πρέπει να συνεχίσει να υποστηρίζει και κατέχοντας την Προεδρία, σεβόμενος ωστόσο τα στοιχειώδη δικαιώματα της μειοψηφίας.

Ο σπουδαιότερος λόγος που συντέλεσε στη διατήρηση των βουλευτικών δικαιωμάτων και καθηκόντων του Αμερικανού Προέδρου βασίζεται στο ομοσπονδιακό Σύνταγμα των Η.Π.Α και στην αντιπροσώπευση των ομόσπονδων κρατών. Με βάση λοιπόν τη θέση που κατέχει ο Αμερικανός Πρόεδρος στη Βουλή των Αντιπροσώπων είναι λογικό τα πιο εξέχοντα μέλη του κόμματος να καταλαμβάνουν το προεδρικό έδρανο, αφού το αξίωμα του Προέδρου δεν επιβάλλει τον παραμικρό περιορισμό, ενώ παράλληλα ενισχύει και την επιρροή τους στο κόμμα. Ειδικότερα, σύμφωνα με την κοινοβουλευτική πρακτική ο «Speaker» της Βουλής των Αντιπροσώπων έχει τρεις σημαντικές αρμοδιότητες να προτείνει τροπολογίες και να υποβάλλει προτάσεις για λήψεις αποφάσεων, να παρεμβαίνει στις συζητήσεις και να ψηφίζει.

Ο Πρόεδρος της Βουλής των Αντιπροσώπων παίρνει μέρος στις ψηφοφορίες αλλά είναι δύσκολο να καθοριστεί ο χαρακτήρας της ψήφου

αυτής καθώς δεν είναι ούτε μια απλή ψήφος με στόχο διασφάλιση της πλειοψηφίας, ούτε όμως και μία ψήφος με βαρύνουσα σημασία, υπό την έννοια ότι δεν εξασφαλίζει την επικράτηση της γνώμης του Προέδρου λόγω της ιδιότητάς του. Στην ουσία είναι μία ψήφος που ο «Speaker» δίνει με την ιδιότητά του σαν μέλος της Βουλής αλλά μόνο όταν νομίζει ότι υπάρχει ανάγκη. Σήμερα η κοινοβουλευτική πρακτική ορίζει πως ο Αμερικανός Πρόεδρος οφείλει να ψηφίζει σε περίπτωση ισοψηφίας, για να διατηρήσει ισοψηφία και για να συμπληρωθεί απαρτία. Στις περιπτώσεις που ο «Speaker» δεν είναι υποχρεωμένος να ψηφίσει μπορεί να το κάνει χωρίς περιορισμό αρκεί να αιτιολογήσει τη ψήφο του στη Βουλή των Αντιπροσώπων, αν και όλοι γνωρίζουν ότι θα λειτουργήσει κομματικά.

Είναι λοιπόν προφανές πως ο «Speaker» στη Βουλή των Αντιπροσώπων έχει μεγάλη ισχύ αλλά δεν έχει το ίδιο κύρος και την ίδια εκτίμηση με τον άγγλο συνάδελφό του, το κύρος του οποίου πηγάζει από τον αδέκαστο και αμερόληπτο χαρακτήρα του. Το κύρος του Αμερικανού Προέδρου πηγάζει από την πραγματική ισχύ του και περιβάλλεται με τον σεβασμό που οφείλουν όλοι οι πολίτες σε αυτόν που αντιπροσωπεύει τη νομοθετική εξουσία⁴.

ΜΕΡΟΣ Β΄

Το Προεδρείο της Βουλής στη σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα

1. Το ισχύον σύστημα

α) *Οι πηγές*

i) Το Σύνταγμα

Η σύνθεση, οι αρμοδιότητες και οι λειτουργίες του Προεδρείου της Βουλής πηγάζουν καταρχάς από το Σύνταγμα. Στο τέταρτο κεφάλαιο του ισχύοντος Συντάγματος υπό τον τίτλο «Οργάνωση και λειτουργία της Βουλής» και ειδικότερα στο άρθρο 65⁵ προβλέπονται σε γενικές γραμμές η σύνθεση του

---

⁴ Βλ. Ηλ. Νικολόπουλος, «Ο Θεσμός του Προέδρου της Βουλής», σελ. 99

⁵ Σύνταγμα της Ελλάδας, άρθρο 65 «1...2 Η Βουλή εκλέγει από τα μέλη της τον Πρόεδρο και τα λοιπά μέλη του Προεδρείου, σύμφωνα με τους ορισμούς του Κανονισμού. 3 Ο Πρόεδρος και οι

Προεδρείου (παρ. 2), η εκλογή του Προέδρου και των Αντιπροέδρων και η πρόταση μομφής κατά του Προέδρου ή μέλους του Προεδρείου (παρ. 3), καθώς και οι αρμοδιότητες του Προέδρου της Βουλής (παρ. 4). Ωστόσο, οι συνοπτικές αναφορές του Συντάγματος σχετικά με το προεδρείο της Βουλής εξειδικεύονται εκτενώς στις διατάξεις του Κανονισμού της Βουλής, όπου και μας παραπέμπει ο συνταγματικός νομοθέτης με τη διάταξη της πρώτης παραγράφου⁶ του άρθρου 65 του Συντάγματος. Το Σύνταγμα κατοχυρώνει την εκλογή του Προέδρου της Βουλής και των λοιπών μελών του Προεδρείου από τη Βουλή. Η εκλογή, συνεπώς, του Προεδρείου της Βουλής αποτελεί δικαίωμα της Βουλής και, όπως και η ψήφιση του Κανονισμού της αποτελεί εκδήλωση της αυτοδυναμίας της και της ανεξαρτησίας της από την εκτελεστική εξουσία.

ii) Ο Κανονισμός της Βουλής

Το ιδιότυπο νομικό κείμενο του Κανονισμού της Βουλής είναι πράξη της Βουλής, η οποία συμπληρώνει τις διατάξεις του Συντάγματος σχετικά με τον τρόπο λειτουργίας της Βουλής και την οργάνωση των υπηρεσιών της. Ο Κανονισμός της Βουλής καταρτίζεται αποκλειστικώς από την Βουλή, σύμφωνα με τη ρητή συνταγματική εξουσιοδότηση. Ψηφίζεται από την Ολομέλεια και δημοσιεύεται στο ΦΕΚ μετά από παραγγελία του Προέδρου της Βουλής, χωρίς την παρέμβαση άλλων κρατικών οργάνων. Με αυτό τον τρόπο κατοχυρώνεται η «αυτονομία» της Βουλής, η ικανότητά της δηλαδή να ρυθμίζει τα εσωτερικά της μόνη της, χωρίς την εκτελεστική εξουσία (αρχή της αυτονομίας της Βουλής, *Parlamentsautonomie*). Το Σύνταγμα κατοχυρώνει την αυτονομία της Βουλής με τέσσερα μέσα, κυρίως τον Κανονισμό, αλλά και με το δικό της ιδιαίτερο προϋπολογισμό, την εκλογή του Προεδρείου της και

Αντιπρόεδροι εκλέγονται στην αρχή κάθε βουλευτικής περιόδου. Η διάταξη αυτή δεν εφαρμόζεται για τον Πρόεδρο και τους Αντιπροέδρους που εκλέχθηκαν στην τρέχουσα πρώτη σύνοδο της Ε' Αναθεωρητικής Βουλής. Η Βουλή μπορεί ύστερα από πρόταση πενήντα βουλευτών, να εκφράσει μομφή κατά του Προεδρείου, η οποία συνεπάγεται τη λήξη της θητείας του. 4 Ο Πρόεδρος της Βουλής διευθύνει τις εργασίες του Σώματος, μεριμνά για τη διασφάλιση της ανεμπόδιστης διεξαγωγής των εργασιών του, την κατοχύρωση της ελεύθερης γνώμης και έκφρασης των βουλευτών, και την τήρηση της τάξης. Ο Πρόεδρος μπορεί να λάβει και πειθαρχικά μέτρα σύμφωνα με όσα ορίζει ο Κανονισμός της Βουλής εναντίον κάθε βουλευτή που παρεκτρέπεται.

⁶ Σύνταγμα της Ελλάδας, άρθρο 65 «1 Η Βουλή ορίζει τον τρόπο της ελεύθερης και δημοκρατικής λειτουργίας της με Κανονισμό, που ψηφίζεται από την Ολομέλεια κατά το άρθρο 76 και δημοσιεύεται με παραγγελία του Προέδρου της στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.»

την πειθαρχική εξουσία της στα μέλη της. Η αυτονομία της δεν είναι πάντως απόλυτη, αφού οι ρυθμίσεις του Κανονισμού πρέπει να συνάδουν προς το Σύνταγμα, διότι τα *interna corporis* δεν εκφεύγουν από το «κράτος δικαίου». Η αυτονομία της Βουλής περιορίζεται λοιπόν, από τις διατάξεις του Συντάγματος, οι οποίες ρυθμίζουν απευθείας θέματα οργάνωσης και λειτουργίας της ή αναθέτουν στον κοινό νόμο τη ρύθμιση τέτοιων θεμάτων.

Η νομική φύση του Κανονισμού της Βουλής είναι αναμφίβολη. Συγκεκριμένα, ο Κανονισμός της Βουλής είναι ένας ιδιότυπος τυπικός νόμος (*suī generis*), ο οποίος περιέχει κανόνες δικαίου. Η ιδιοτυπία του Κανονισμού της Βουλής συνίσταται στο ότι αυτός καταρτίζεται από τη Βουλή, χωρίς την σύμπραξη του Προέδρου της Δημοκρατίας που προβλέπει το άρθρο 42⁷ του Συντάγματος για τους τυπικούς νόμους. Το ζήτημα της θέσης του Κανονισμού στην ιεραρχία των κανόνων δικαίου στασιάζεται. Υποστηρίζεται αφ' ενός ότι είναι ισόκυρος του τυπικού νόμου, αφ' ετέρου ότι είναι υποδεέστερος του τυπικού νόμου. Υποστηρίζεται, τέλος ότι μεταξύ του Κανονισμού της Βουλής δεν τίθεται θέμα ιεραρχίας, δεδομένου ότι η ύλη του Κανονισμού δεν μπορεί να ρυθμιστεί από τυπικό νόμο. Η τελευταία άποψη είναι η ορθή, καθώς ζητήματα οργάνωσης και λειτουργίας της Βουλής δεν μπορούν να ρυθμιστούν από τυπικό νόμο αλλά μόνο από τον Κανονισμό.

Ο Κανονισμός της Βουλής αποτελείται από δύο μέρη. Το πρώτο μέρος έχει τον τίτλο «Κοινοβουλευτικό Μέρος» και ρυθμίζει την οργάνωση και τη λειτουργία της Βουλής ως άμεσου οργάνου του κράτους, ενώ το δεύτερο μέρος με τίτλο «Προσωπικόν Βουλής» ρυθμίζει την οργάνωση των υπηρεσιών και την υπηρεσιακή κατάσταση των υπαλλήλων της.

β) Οι Ρυθμίσεις

i) Σύνοψη

---

⁷ Σύνταγμα της Ελλάδος, άρθρο 42 «1. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας εκδίδει και δημοσιεύει τους νόμους που έχουν ψηφιστεί από τη Βουλή μέσα σε ένα μήνα από την ψήφισή τους. Μέσα στην προθεσμία που προβλέπεται στο προηγούμενο εδάφιο, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας μπορεί να αναπέμψει νομοσχέδιο που έχει ψηφιστεί από αυτή, εκθέτοντας και τους λόγους της αναπομπής.

Σύμφωνα με τον ισχύοντα Κανονισμό της Βουλής, το Προεδρείο της Βουλής (άρθρα 6 επ. ΚτΒ) αποτελείται από τον Πρόεδρο της Βουλής, επτά Αντιπροέδρους⁸, τρεις Κοσμήτορες και έξι Γραμματείς, δηλαδή συνολικά από δεκαεπτά βουλευτές. Το Προεδρείο είναι διακομματικό⁹. Η πλειονότητα των μελών του ανήκει στην πρώτη σε δύναμη κοινοβουλευτική ομάδα, προέρχεται δηλαδή από την κυβερνητική πλειοψηφία. Ο τέταρτος Αντιπρόεδρος, ένας Κοσμήτορας και ένας Γραμματέας προέρχονται από την δεύτερη σε δύναμη κοινοβουλευτική ομάδα, δηλαδή από τη αξιωματική αντιπολίτευση. Ο πέμπτος Αντιπρόεδρος και ένας Γραμματέας προέρχονται από την τρίτη σε δύναμη κοινοβουλευτική ομάδα. Ο έκτος Αντιπρόεδρος προέρχεται από την τέταρτη σε δύναμη κοινοβουλευτική ομάδα και ο έβδομος από την Πέμπτη κοινοβουλευτική ομάδα.

ii) Εκλογή του Προεδρείου

Ο Πρόεδρος και οι Αντιπρόεδροι της Βουλής εκλέγονται στην αρχή κάθε βουλευτικής περιόδου (άρθρο 65 παρ. 3 εδ. α' Σ.), ενώ τα υπόλοιπα μέλη του Προεδρείου εκλέγονται στην αρχή κάθε τακτικής συνόδου (άρθρο 9 παρ. 1 ΚτΒ). Η εκλογή του Προεδρείου ρυθμίζεται από τις διατάξεις των άρθρων 7 και 8 του Κανονισμού της Βουλής. Υποβολή υποψηφιότητας δεν είναι παραδεκτή και καμία συζήτηση δεν προηγείται της εκλογής του Προεδρείου, για την διαφύλαξη του κύρους των προσώπων. Η εκλογή των μελών του Προεδρείου γίνεται με μυστική ψηφοφορία. Η διαλογή των ψήφων γίνεται από τρεις ψηφολέκτες, από τους οποίους οι δύο προέρχονται από την μεγαλύτερη σε δύναμη κοινοβουλευτική ομάδα της Βουλής και ο τρίτος από τη δεύτερη. Η εκλογή του Προέδρου γίνεται την επόμενη μέρα μετά την ορκωμοσία των βουλευτών. Ο Πρόεδρος εκλέγεται με την απόλυτη πλειοψηφία του όλου

---

⁸ Σύμφωνα με την τελευταία τροποποίηση του ΚτΒ, που έγινε με την 6933/4926/2-6-2008 απόφαση της Ολομέλειας της Βουλής (ΦΕΚ Α' 126/2- 6-2008)

⁹ Το άρθρο 65 του Συντάγματος δεν κατοχυρώνει τη διακομματική σύνθεση του Προεδρείου. Κατά τις προπαρασκευαστικές εργασίες του άρθρου αυτού του Συντάγματος ανεπιτυχώς προτάθηκε από τη Αντιπολίτευση η καθιέρωση του συστήματος του διακομματικού Προεδρείου. Το Σύνταγμα καταλείπει έτσι τη ρύθμιση του θέματος στον ΚτΒ. Ο προηγούμενος Κανονισμός της Βουλής καθιέρωνε μία περιορισμένη διακομματικότητα του Προεδρείου, ορίζοντας ότι ένας Κοσμήτορας και ένας Γραμματέας έπρεπε να προέρχονται από το κόμμα της Αξιωματικής Αντιπολίτευσης και ένας Γραμματέας από το δεύτερο σε δύναμη κόμμα της Αντιπολίτευσης. Η προαναφερόμενη διεύρυνση της διακομματικότητας του Προεδρείου και συγκεκριμένα, η προσθήκη των τεσσάρων Αντιπροέδρων, που προέρχονται από τα τέσσερα μεγαλύτερα κόμματα της Αντιπολίτευσης, αποτελεί μία επιτυχή καινοτομία του ισχύοντος Κανονισμού της Βουλής.

αριθμού των βουλευτών. Αν κανείς δεν συγκεντρώσει την απόλυτη πλειοψηφία, η ψηφοφορία επαναλαμβάνεται μεταξύ των δύο πρώτων σε ψήφους. Ο προσωρινός Πρόεδρος αναγγέλλει το αποτέλεσμα της ψηφοφορίας και καλεί τον Πρόεδρο της Βουλής να καταλάβει αμέσως την έδρα. Η Βουλή υπό την προεδρία του νέου Προέδρου της, κατά την αμέσως επόμενη συνεδρίαση, εκλέγει με τέσσερις διαδοχικές, χωριστές ψηφοφορίες τους Αντιπροέδρους, τους Κοσμήτορες και τους Γραμματείς. Στην πρώτη ψηφοφορία εκλέγονται οι τρεις πρώτοι Αντιπρόεδροι, στη δεύτερη ο τέταρτος, ο πέμπτος, ο έκτος και ο έβδομος Αντιπρόεδροι, στην Τρίτη οι Κοσμήτορες και στην τέταρτη οι Γραμματείς. Οι ψηφοφορίες διεξάγονται με χωριστές ψηφοδόχους ειδικά για κάθε αξίωμα.

Η **θητεία** του Προέδρου και των Αντιπροέδρων διαρκεί όσο και η βουλευτική περίοδος, διατηρούν όμως και ο μὲν και οι δε το αξίωμά τους και μετά τη διάλυση της Βουλής ή τη λήξη της βουλευτικής περιόδου, μέχρι την έναρξη των εργασιών της επόμενης βουλευτικής περιόδου. Η θητεία των υπόλοιπων μελών του Προεδρείου διαρκεί όσο και η τακτική σύνοδος για την οποία εκλέχθηκαν, διατηρούν ωστόσο τα μέλη αυτά το αξίωμά τους και μετά τη λήξη των εργασιών της συνόδου για την οποία εκλέχθηκαν και μέχρι την έναρξη των εργασιών της επόμενης τακτικής συνόδου. Η θητεία των μελών του Προεδρείου λήγει επίσης μόλις εγκριθεί πρόταση μομφής εναντίον τους, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 65 παρ. 3 εδ. γ' του Συντάγματος. Η πρόωρη αυτή λήξη της θητείας των μελών του Προεδρείου καθιερώθηκε από το ισχύον Σύνταγμα, που επεξέτεινε για πρώτη φορά τη θητεία του Προέδρου και των Αντιπροέδρων σε ολόκληρη τη βουλευτική περίοδο.

Επιπλέον, ο Κανονισμός της Βουλής (αρ. 9 παρ. 3) προβλέπει **την πρόωρη λήξη** της θητείας των μελών του Προεδρείου και στην περίπτωση της οριστικής αδυναμίας να ασκήσουν τα καθήκοντά τους. Η διαδικασία της έκφρασης της μομφής κατά μελών του Προεδρείου και η διαπίστωση της οριστικής τους αδυναμίας για την άσκηση των καθηκόντων τους ρυθμίζονται αντίστοιχα από τις διατάξεις των άρθρων 150 και 152 του Κανονισμού της Βουλής. Η Βουλή αποφασίζει για τη λήξη της θητείας των μελών του Προεδρείου λόγω οριστικής αδυναμίας να ασκήσουν τα καθήκοντά τους, όταν η αδυναμία παρατείνεται περισσότερο από τρεις μήνες. Η Βουλή μπορεί να

εκφράζει **μομφή** κατά μέλους του Προεδρείου ή να διαπιστώνει την οριστική του αδυναμία να ασκήσει τα καθήκοντά του ύστερα από γραπτή πρόταση πενήντα τουλάχιστον βουλευτών. Η πρόταση υποβάλλεται στη διάρκεια συνεδρίασης της ολομέλειας της Βουλής και πρέπει να καθορίζει με σαφήνεια τους λόγους της μομφής ή την οριστική αδυναμία. Αν διαπιστωθεί ότι η πρόταση υπογράφεται από τον ελάχιστο απαιτούμενο αριθμό βουλευτών, ορίζεται, ύστερα από πρόταση της Κυβέρνησης, μέρα συζήτησης της πρότασης μομφής σε μία από τις δύο επόμενες συνεδριάσεις κοινοβουλευτικού ελέγχου. Η συζήτηση πρότασης ολοκληρώνεται σε μία συνεδρίαση, στην οποία μετέχουν έως πέντε από τους βουλευτές που υπογράφουν την πρόταση, έως πέντε άλλοι βουλευτές που δεν είναι μέλη της κοινοβουλευτικής ομάδας εκείνων που την υπέβαλαν, το μέρος του Προεδρείου που αφορά, οι Πρόεδροι των κοινοβουλευτικών ομάδων και η Κυβέρνηση. Η ψηφοφορία για την πρόταση διαπίστωσης της οριστικής αδυναμίας του μέλους είναι μυστική. Η πρόταση γίνεται δεκτή μόνο, αν εγκριθεί από την απόλυτη πλειοψηφία του όλου αριθμού των βουλευτών. Πρόταση μομφής κατά του προέδρου της Βουλής δεν μπορεί να υποβληθεί πριν περάσουν έξι μήνες από την απόρριψη όμοιας πρότασης, εκτός αν υπογράφεται από την απόλυτη πλειοψηφία του συνολικού αριθμού των βουλευτών. Αν η πρόταση μομφής στρέφεται προς άλλο μέλος του Προεδρείου, δεν μπορεί να υποβληθεί νέα πρόταση μομφής κατά του μέλους αυτού πριν περάσουν τρεις μήνες.

Επιπροσθέτως, ο Κανονισμός της Βουλής (αρ. 6 παρ. 3) καθιερώνει το **ασυμβίβαστο** του αξιώματος του μέλους του Προεδρείου με το αξίωμα του Υπουργού ή του Υφυπουργού και θεωρείται η αποδοχή από μέλους του Προεδρείου της θέσης Υπουργού ή Υφυπουργού ως «αυτοδίκαιη παραίτηση» από την ιδιότητα αυτή. Είναι αυτονόητη η λήξη της θητείας του μέλους του Προεδρείου στις περιπτώσεις της παραίτησης του από την ιδιότητα αυτή ή της απώλειας του βουλευτικού του αξιώματος για οποιονδήποτε λόγο.

Ο Πρόεδρος της Βουλής στις περιπτώσεις κωλύματος, απουσίας ή επιθυμίας του να λάβει μέρος στη συζήτηση ενός θέματος αναπληρώνεται από έναν Αντιπρόεδρο της Βουλής, που ο ίδιος ορίζει, αλλιώς, από τους Αντιπροέδρους κατά την τάξη της εκλογής τους. Όταν όλοι οι Αντιπρόεδροι

κωλύονται ή απουσιάζουν , ο Πρόεδρος αναπληρώνεται από το βουλευτή του πρώτου σε αριθμό εδρών κόμματος που έχει τη μακρότερη κοινοβουλευτική θητεία και μεταξύ περισσοτέρων προηγείται ο πρεσβύτερος στην ηλικία (άρθρο 10 παρ. 3 ΚτΒ). Την προσωρινή αντικατάσταση (**αναπλήρωση**) του Προέδρου προβλέπει ρητά η διάταξη του άρθρου 140 παρ. 9 του Κανονισμού στην περίπτωση αναπλήρωσης του Προέδρου της Δημοκρατίας από αυτόν. Σε περίπτωση κώλυματος για οποιονδήποτε λόγο ή απουσίας των Γραμματέων ο Πρόεδρος της Βουλής ορίζει αναπληρωτές τους νεότερους στην ηλικία βουλευτές (άρθρο 10 παρ. 4 ΚτΒ).

iii) Οι Αρμοδιότητες

Τις αρμοδιότητες του Προέδρου της Βουλής ορίζει το Σύνταγμα και εξειδικεύει ο Κανονισμός της Βουλής, ο οποίος, μάλιστα, προσθέτει, στο πεδίο των αρμοδιοτήτων αυτών, και τις αρμοδιότητες που του αναγνωρίζουν οι νόμοι και γενικά κάθε αρμοδιότητα που πηγάζει από την αυτονομία της Βουλής. Ο Πρόεδρος της Βουλής ασκεί λοιπόν, τις αρμοδιότητες που του απονέμει το Σύνταγμα δηλαδή την αναπλήρωση του Προέδρου της Δημοκρατίας κατά το άρθρο 34 Σ. και επίσης παραγγέλλει τη δημοσίευση στο ΦΕΚ, κατά τα άρθρα 65 παρ. 1 και 110 παρ. 5 Σ., του Κανονισμού της Βουλής και του Ψηφίσματος, με το οποίο τίθεται σε ισχύ η αναθεώρηση του Συντάγματος. Ο Πρόεδρος της Βουλής ασκεί επίσης τις αρμοδιότητες που του απονέμει ο ΚτΒ. Ειδικότερα, ο ΚτΒ προσδιορίζει ότι ο Πρόεδρος διευθύνει και συντονίζει το σύνολο των δραστηριοτήτων της Ολομέλειας του Τμήματος διακοπής των εργασιών της Βουλής και Επιτροπών της Βουλής και, ιδίως, συγκροτεί το Τμήμα διακοπής των εργασιών της Βουλής και τις Επιτροπές της Βουλής, καθοδηγεί τους Κοσμήτορες και τους Γραμματείς στην εκτέλεση των καθηκόντων τους, διαβιβάζει στους αρμόδιους Υπουργούς τα νομοσχέδια και τις προτάσεις των νόμων που ψηφίστηκαν από την Βουλή, αλλά και προεδρεύει στη Διάσκεψη των Προέδρων.

Ειδικότερα, όσον αφορά τη διεύθυνση των συνεδριάσεων της Βουλής, ο Πρόεδρος της Βουλής διαθέτει όλες τις εξουσίες για την απρόσκοπτη διεξαγωγή των εργασιών της. Στο πλαίσιο αυτό διασφαλίζει την πιστή τήρηση του ΚτΒ και την ελεύθερη έκφραση της γνώμης των βουλευτών, καταρτίζει την

ημερήσια διάταξη των εργασιών της Βουλής, κηρύσσει την έναρξη και λήξη των συνεδριάσεων, θέτει σε ψηφοφορία τα ζητήματα και ανακοινώνει τα αποτελέσματα των ψηφοφοριών. Επιπλέον, διευθύνει και διατηρεί τις συζητήσεις μέσα στα όρια του Κανονισμού, απαγγέλλει τις αποφάσεις της Βουλής και διερμηνεύει τα αισθήματά της, λαμβάνει όλα τα αναγκαία πειθαρχικά μέτρα εναντίον των παρεκτρεπόμενων βουλευτών.

Επίσης, ο Πρόεδρος της Βουλής προϊσταται των υπηρεσιών της και συντονίζει τη δραστηριότητά τους, προσλαμβάνει το προσωπικό της και εκδίδει τις πράξεις που αφορούν την υπηρεσιακή του κατάσταση. Ακόμη, εντέλλεται τις δαπάνες της Βουλής και αποφασίζει για τη διάθεση και χρήση των χώρων της, μεριμνά για την εσωτερική και εξωτερική ασφάλεια της Βουλής και των χώρων της, καθορίζει την αστυνομική δύναμη της Βουλής που τελεί αποκλειστικά υπό τις διαταγές του και εγκρίνει το προσωπικό της. Επιπλέον, ενημερώνει τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας για την σύνθεση και τις ουσιώδεις μεταβολές των κοινοβουλευτικών ομάδων, εκπροσωπεί τη Βουλή δικαστικώς και εξωδίκως όπως και στις διεθνείς σχέσεις της με τα κοινοβούλια άλλων χωρών, μπορεί δε να αναθέτει καθήκοντά του σε ένα ή περισσότερα μέλη του Προεδρείου ή άλλους βουλευτές.

Οι αρμοδιότητες των άλλων μελών του Προεδρείου καθορίζονται από τις διατάξεις του άρθρου 12 του ΚτΒ. Οι Αντιπρόεδροι ασκούν τις αρμοδιότητες που τους αναγνωρίζει ο ΚτΒ ή τους αναθέτει με αποφάσεις του ο Πρόεδρος της Βουλής. Οι Κοσμήτορες επικουρούν τον Πρόεδρο στα οργανωτικά και λειτουργικά ζητήματα της Βουλής και ιδίως εποπτεύουν σε όλες τις υπηρεσίες της Βουλής και υποβάλλουν στο τέλος κάθε διμήνου έκθεση στον Πρόεδρο για τις οργανωτικές και λειτουργικές ανάγκες τους. Ακόμη, προτείνουν μέτρα για την βελτίωση των συνθηκών απασχόλησης του προσωπικού και την καλύτερη απόδοση των υπηρεσιών της Βουλής. Βοηθούν τον Πρόεδρο στην τήρηση της τάξης στο βουλευτήριο και φροντίζουν για την πιστή τήρηση των αποφάσεων και εντολών του Προέδρου και ιδίως αυτών που αφορούν τα οικονομικά και τη βιβλιοθήκη της Βουλής. Οι Γραμματείς επικουρούν τον Πρόεδρο στις συνεδριάσεις της Βουλής, διαβάζουν, κατά την κρίση του Προέδρου, τα κείμενα και έγγραφα που αφορούν τη Βουλή ή απευθύνονται σε αυτή, επιμελούνται τη διεξαγωγή των ψηφοφοριών και καταγράφουν τις

αποφάσεις της Βουλής. Επίσης, εποπτεύουν τη σύνταξη και την έγκαιρη εκτύπωση των Πρακτικών της Βουλής, υπογράφουν τα πρακτικά μετά την επικύρωσή τους από την Βουλή, τα οποία διαβάζουν σε αυτή μετά από σχετική απόφασή της. Ο Πρόεδρος μπορεί να αναθέτει εκτάκτως την ανάγνωση εγγράφων και την εκτέλεση άλλων αναγκαίων βοηθητικών εργασιών της έδρας σε ανώτερους υπαλλήλους της Βουλής.

iv) Η Διάσκεψη των Προέδρων

Η Διάσκεψη των Προέδρων είναι ένα πολυμελές όργανο που αποτελείται από δεκαπέντε τουλάχιστον βουλευτές (άρθρα 13 επ. ΚτΒ). Ειδικότερα, αποτελείται από τον εν ενεργεία Πρόεδρο της Βουλής ως Πρόεδρο και τους διατελέσαντες Προέδρους της Βουλής, εφ' όσον έχουν εκλεγεί βουλευτές, τους Αντιπροέδρους της Βουλής, τους Προέδρους των Διαρκών Κοινοβουλευτικών Επιτροπών, τον Πρόεδρο της Επιτροπής Θεσμών και Διαφάνειας, τους Προέδρους των Κοινοβουλευτικών Ομάδων και έναν ανεξάρτητο βουλευτή εφ' όσον ο αριθμός των ανεξάρτητων είναι τουλάχιστον πέντε. Η Κυβέρνηση μπορεί να εκπροσωπείται στη Διάσκεψη από μέλος της. Η Διάσκεψη των Προέδρων συγκαλείται σε τακτική συνεδρίαση από τον Πρόεδρό της κάθε εβδομάδα, και σε έκτακτη συνεδρίαση όταν αυτό κρίνεται αναγκαίο. Εξετάζει την ημερήσια διάταξη της επόμενης εβδομάδας της Ολομέλειας ή του Τμήματος Διακοπής με σκοπό την καλύτερη οργάνωση των εργασιών τους. Επιπλέον, καθορίζει τη διαδικασία και τη διάρκεια της συζήτησης των σχεδίων και προτάσεων νόμων, επιλέγει τα μέλη των ανεξάρτητων αρχών και τα καλεί σε ακροάσεις. Οι αποφάσεις λαμβάνονται με απόλυτη πλειοψηφία των παρόντων μελών και σε περίπτωση ισοψηφίας υπερισχύει η ψήφος του Προέδρου (άρθρο 13 παρ.5 ΚτΒ).

Η Διάσκεψη των Προέδρων περιορίζει την ισχύ του Προέδρου της Βουλής σχετικά με την αρμοδιότητά του να καθορίζει ο ίδιος την ημερήσια διάταξη, να αποφασίζει δηλαδή για τις προτεραιότητες των συζητήσεων και τα υπόλοιπα διαδικαστικά. Ωστόσο, ο περιορισμός είναι φαινομενικός καθώς η πλειοψηφία

της Διάσκεψης ανήκει στο πρώτο σε δύναμη κόμμα από το οποίο προέρχεται και ο Πρόεδρος της Βουλής¹⁰.

2) Ο ρόλος του Προεδρείου της Βουλής στην αναβάθμιση της νομοθετικής λειτουργίας

α) Η κρίση του κοινοβουλευτισμού

Στα σύγχρονα κοινοβουλευτικά κράτη αλλά και στη χώρα μας ειδικότερα η λειτουργία των νομοθετικών σωμάτων γίνεται συχνά αντικείμενο έντονης κριτικής. Επισημαίνεται το φαινόμενο της «κρίσης του κοινοβουλευτισμού». Σύμφωνα με την κριτική αυτή¹¹, οι συζητήσεις στο κοινοβούλιο δεν έχουν πλέον το δημιουργικό χαρακτήρα της παλιάς εποχής. Οι βουλευτές δεν διαμορφώνουν τη γνώμη τους μέσα στη Βουλή, αλλά την έχουν σχηματίσει ήδη έξω από αυτή. Έτσι το αποτέλεσμα της ψηφοφορίας είναι σχεδόν πάντοτε γνωστό και βέβαιο και δεν υπάρχει η αμφιβολία, στην οποία έγκειται η αξία του κοινοβουλευτισμού. Η «εξωτερική» πολιτική αντίθεση ανάμεσα στην κυβέρνηση και το κοινοβούλιο μετατοπίστηκε μέσα στη Βουλή και έγινε «εσωτερική» αντίθεση ανάμεσα στη συμπολίτευση και την αντιπολίτευση. Υπό αυτά τα δεδομένα, η Βουλή αναδείχθηκε στην πράξη περισσότερο ως αποτελεσματικός μηχανισμός «χειραγώγησης» της κοινοβουλευτικής και πολιτικής ζωής του τόπου παρά ως χώρος εποικοδομητικού διαλόγου και διαμόρφωσης της πολιτικής¹². Παρά τις νομοθετικές μεταβολές στη λειτουργία της Βουλής, που επέφεραν ένα ελεγχόμενο εκσυγχρονισμό των κοινοβουλευτικών θεσμών, η Βουλή θεωρείται ότι δεν μετεξελίχθηκε στο χώρο όπου καθημερινά βιώνεται, ή θα μπορούσε να βιώνεται, η δημοκρατία. Εξακολούθησε να παραμένει ένας «αρχαϊκός» εν πολλοίς θεσμός με τελετουργικό χαρακτήρα, εγκλωβισμένος στην αδιέξοδη λογική ενός στείρου δικομματισμού. Η αποστολή της συνέχισε δηλαδή να εξαντλείται στην έγκριση προειλημμένων κυβερνητικών αποφάσεων για τη νομοθετική παραγωγή, στην

¹⁰ Βλ. Σπυρόπουλος Φ., Εισαγωγή στο Συνταγματικό Δίκαιο, σελ. 229

¹¹ Βλ. Δημητρόπουλος Α', Γενική Συνταγματική Θεωρία, Σύστημα Συνταγματικού Δικαίου, τόμος Α', σελ.450

¹² Βλ. Παπαδημητρίου Γ., Ο Κανονισμός της Βουλής και ο Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, σελ. 11-12

πραγματοποίηση υποτονικού κοινοβουλευτικού ελέγχου και στη διεξαγωγή γενικών πολιτικών συζητήσεων συμβατικού μάλλον χαρακτήρα¹³.

Η υποβάθμιση του ρόλου του κοινοβουλίου έναντι της ενίσχυσης της εκτελεστικής εξουσίας και ιδίως του Πρωθυπουργού καθώς και η ανάδειξη των πολιτικών κομμάτων ως σταθερού στοιχείου του σύγχρονου κοινοβουλευτικού συστήματος¹⁴, επέβαλαν την αναζωογόνηση των κοινοβουλευτικών πραγμάτων. Στα πλαίσια αυτά, οι τροποποιήσεις του Κανονισμού της Βουλής με την ενίσχυση του διακομματικού χαρακτήρα του Προεδρείου της Βουλής αναμένεται να λειτουργήσουν ως εργαλείο για την αναβάθμιση του εκδημοκρατισμού και την ορθολογική λειτουργία της Βουλής.

β) Η συνεισφορά του Προεδρείου της Βουλής στην αναβάθμιση της νομοθετικής λειτουργίας

Το Προεδρείο της Βουλής με τη σημερινή διακομματική του σύνθεση αποτελεί μία μικρογραφία της πολιτικής σύνθεσης του Κοινοβουλίου. Η σύνθεση αυτή έχει βέβαια σταθερή δομή, η οποία δεν επηρεάζεται από τον ακριβή αριθμό των βουλευτών που έχει κάθε κοινοβουλευτική ομάδα, επιτρέπει όμως να εκπροσωπούνται στο Προεδρείο έως και πέντε κοινοβουλευτικές ομάδες.

Η παρουσία εκπροσώπων από όλα στην πράξη τα κοινοβουλευτικά κόμματα αποτελεί, τουλάχιστον σε συμβολικό επίπεδο, αναβάθμιση του κοινοβουλευτικού μας πολιτισμού. Η Βουλή από πεδίο κομματικής αντιπαράθεσης μεταβάλλεται έτσι σε χώρο δημοσίου διαλόγου, νηφάλιας πολιτικής αντιπαράθεσης και επίτευξης διακομματικών συνενάσεων.

Η διακομματική σύνθεση του Προεδρείου της Βουλής αντικατοπτρίζει μία Βουλή που σέβεται περισσότερο τις μειοψηφίες και κατοχυρώνει την πολυφωνία.

Η Διάσκεψη των Προέδρων, ως συλλογικό όργανο αποτελεί καινοτομία του Κανονισμού της Βουλής. Η εκχώρηση του προνομίου της σύνταξης της

---

¹³ Βλ. Παπαδημητρίου Γ., Ο Κανονισμός της Βουλής και ο Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, σελ.12

¹⁴ Βλ. Κοντιάδης Ξ., Η Θεσμική Λειτουργία των Κοινοβουλευτικών Ομάδων, μία πολιτειολογική θεώρηση, σελ.25

ημερήσιας διάταξης σε ένα συλλογικό όργανο περιορίζει την ισχύ του Προέδρου της Βουλής σε σχέση με μία σημαντική αρμοδιότητα¹⁵, αποτελεί δε εκδήλωση εκσυγχρονισμού και εξορθολογισμού των κοινοβουλευτικών εργασιών και του κοινοβουλευτισμού.

Θα πρέπει να επισημανθεί ότι στη σημερινή εποχή, που χαρακτηρίζεται από την ενίσχυση της εκτελεστικής εξουσίας, η σημαντικότερη πραγματική λειτουργία της Βουλής δεν συνίσταται (ούτε και θα έπρεπε να συνίσταται) στην απειλή αποπομπής της κυβέρνησης και στην ψήφιση ή απόρριψη της νομοθεσίας, αλλά στην εκπλήρωση της ανάγκης να τοποθετούνται τα ζητήματα και τα επιχειρήματα κατά το δυνατόν ανοιχτά και σαφή μπροστά στα μάτια των εκλογέων, οι οποίοι είναι αυτοί που τελικά αποφασίζουν για την τύχη των κυβερνήσεων. Η ανάγκη να είναι και οι κυβερνήσεις υπόλογες για τις πράξεις τους στο Κοινοβούλιο και στη δημόσια συζήτηση αποτελεί ουσιαστικό στοιχείο δημοκρατίας, ιδιαίτερα στις μέρες μας, που τα πολιτικά συστήματα κυριαρχούνται ολοένα και περισσότερο από την εκτελεστική εξουσία¹⁶. Στην κατεύθυνση αυτή, η λειτουργία του διακομματικού Προεδρείου της Βουλής ενδέχεται να είναι καθοριστική για την διαφάνεια, την αναβάθμιση του πολιτικού διαλόγου και του κοινοβουλευτικού μας πολιτισμού γενικότερα.

---

¹⁵ Βλ. Σπυρόπουλος Φ., Εισαγωγή στο Συνταγματικό Δίκαιο, σελ.229

¹⁶ Βλ. Alan R. Ball & Guy Peters, Σύγχρονη πολιτική και διακυβέρνηση, εισαγωγή στην πολιτική επιστήμη, σελ. 265

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Οι ρυθμίσεις του Συντάγματος και του Κανονισμού της Βουλής σχετικά με το Προεδρείο της Βουλής αποτυπώνουν τις κρατούσες αντιλήψεις για την διεύθυνση των νομοθετικών σωμάτων. Αν και ο Κανονισμός της Βουλής κάνει λόγο για Προεδρείο θα πρέπει να καταστεί σαφές ότι δεν υπάρχει Προεδρείο σαν συλλογικό όργανο επιφορτισμένο να ασκεί συλλογικά τις ανατιθέμενες σε αυτό αρμοδιότητες, αλλά Πρόεδρος Βουλής που επικουρείται από τα λοιπά μέλη του Προεδρείου ή με άλλα λόγια, το Προεδρείο της Βουλής σαν συλλογικό όργανο δεν έχει δικές του αρμοδιότητες αλλά είναι επιφορτισμένο να βοηθά τον Πρόεδρο της Βουλής στο δύσκολο έργο του. Η λειτουργία του Προεδρείου της Βουλής είναι πολύπλοκη, απαιτεί ετοιμότητα, ενεργητική παρουσία, πειθώ και σθένος. Για το λόγο αυτό είναι σημαντική η συνεισφορά και η συμμετοχή στη λειτουργία αυτή περισσότερων προσώπων

Ο διακομματικός χαρακτήρας του Προεδρείου της Βουλής και ο θεσμός της Διάσκεψης των Προέδρων δεν έχουν συνταγματική κατοχύρωση και αποτελούν ρυθμίσεις του ισχύοντος Κανονισμού της Βουλής. Οι θεσμοί αυτοί δείχνουν σαφώς τη σύγχρονη πορεία από ένα μονοπρόσωπο, κομματικό Προεδρείο, προς ένα συλλογικό διακομματικό Προεδρείο. Η τάση αυτή, πέρα από τη σημασία της προσωπικότητας του Προέδρου της Βουλής, του «έμψυχου Κανονισμού της Βουλής», όπως έχει χαρακτηριστεί, αναδεικνύει το ρόλο των μειοψηφιών και αναβαθμίζει το δημόσιο διάλογο, την αμεροληψία και τη διαφάνεια.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στα σύγχρονα δημοκρατικά κοινοβουλευτικά πολιτεύματα η διεύθυνση των νομοθετικών σωμάτων ασκείται από όργανα μονοπρόσωπα ή συλλογικά, που έχουν κομματικό ή υπερκομματικό χαρακτήρα, ανάλογα με την ιστορία και τις νομικές παραδόσεις κάθε κράτους. Στην Ελλάδα ο Πρόεδρος της Βουλής, επικουρούμενος από έναν αριθμόν Αντιπροέδρων, Κοσμητόρων και Γραμματέων ήταν ανέκαθεν το όργανο που προϊστατο των εργασιών της Βουλής. Ο Πρόεδρος της Βουλής και τα όργανα που τον επικουρούν απαρτίζουν το Προεδρείο της Βουλής. Το Σύνταγμα παγίως καθιερώνει την εκλογή των μελών του Προεδρείου της Βουλής από την ίδια την Βουλή, στα πλαίσια της αυτονομίας της, αναθέτει δε τις ειδικότερες ρυθμίσεις για την εκλογή, τις αρμοδιότητες και τη λειτουργία του στον Κανονισμό της Βουλής. Το διακομματικό Προεδρείο που καθιερώνει ο ισχύων Κανονισμός της Βουλής κινείται στην κατεύθυνση του εκδημοκρατισμού και εκσυγχρονισμού της εσωτερικής οργάνωσης του Κοινοβουλίου και αναβαθμίζει τον κοινοβουλευτικό μας πολιτισμό.

SUMMARY

In modern democratic parliamentary regimes, the direction of the Parliaments is exercised by a person or a collective body that has a partisan or an independent character, according to the history and the law tradition of each country. In Greece, the President of the Parliament, assisted by a number of Vice Presidents, Deans and Secretaries has always been the body directing the work of the Parliament. The President of the Parliament together with the assisting members constitutes the Bureau of the Parliament. The Constitution enshrines the election of the members of the Bureau by the Parliament itself, in the frame its autonomy. It also entrusts the specific provisions for the election, the competences and etc in the Regulation of the Parliament. The multy-party Bureau of the House enshrined by the current Regulation of the Parliament is a step towards the democratization and further modernization of the internal operation of the Parliament upgrading our parliamentary culture.

ΛΗΜΜΑΤΑ

Το Προεδρείο της Βουλής

Διεύθυνση των νομοθετικών σωμάτων

Κομματικός ή υπερκομματικός χαρακτήρας

Αυτονομία της Βουλής

Διακομματικό Προεδρείο

Κανονισμός της Βουλής

Εσωτερική οργάνωση του Κοινοβουλίου

ENTRIES

Bureau of the House

The direction of the Parliaments

Partisan or independent character

Autonomy of the House

Multy-party Bureau

Current Regulation

Internal operation of the Parliament

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- 1) Δημητρόπουλος Α., *Γενική Συνταγματική Θεωρία, Σύστημα Συνταγματικού Δικαίου*, τόμος Α', εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή 2004
- 2) Κοντιάδης Ξ., *Η θεσμική λειτουργία των κοινοβουλευτικών ομάδων, μία πολιτειολογική θεώρηση*, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή 1996
- 3) Μαυριάς Κ., *Συνταγματικό Δίκαιο*, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή 2005
- 4) Νικολόπουλος Η., *Ο Θεσμός του Προέδρου της Βουλής (Συμβολή στο Ελληνικό και Συγκριτικό Συνταγματικό Δίκαιο)*, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή 1987
- 5) Παντελής Αντ., *Εγχειρίδιο Συνταγματικού Δικαίου*, εκδοτικός οργανισμός Λιβάνη, Αθήνα 2007
- 6) Παπαδημητρίου Γ., *Ο Κανονισμός της Βουλής και ο Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου*, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή 1993
- 7) Παραράς Ι., *Σύνταγμα 1975-Corpus, II, άρθρα 51-80 Κοινοβουλευτικό Δίκαιο*, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή 1985
- 8) Ραΐκος Α., *Συνταγματικό Δίκαιο, τόμος Ι, εισαγωγή- οργανωτικό μέρος*, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή 2002
- 9) Σπυρόπουλος Φ., *Εισαγωγή στο Δίκαιο*, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή 2006
- 10) Alan R. Ball & Guy Peters, *Σύγχρονη Πολιτική και Διακυβέρνηση, Εισαγωγή στην Πολιτική επιστήμη*, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2001